

De kracht van rolwisselend leren

Leerlingen leren beter begrijpend lezen als ze zelf ook eens docent zijn

Voor veel leerlingen in het VMBO is het begrijpend lezen van zaakvakteksten een struikelblok. De leerlingen zijn weliswaar in staat de teksten in hun schoolboeken (technisch) te lezen, maar het ontbreekt ze aan vaardigheden om de teksten te doorgronden. Bovendien hebben ze gebrekkige voorkennis en woordenschat, waardoor ze zich geen beeld kunnen vormen van de vakinhoud die in de tekst wordt gepresenteerd. Veel methodes voor begrijpend lezen streven er naar leerlingen strategieën te leren, die zij kunnen gebruiken om beter greep te krijgen op de tekst. In de meeste methodes wordt daarvoor een schoolse manier van werken gekozen. De leesstrategieën worden uitgelegd en vervolgens gaan de leerlingen veelvuldig oefenen, zodat ze de aangereikte strategieën leren toepassen. Met de methode Begrijpend lezen door rolwisselend leren (Van IJzendoorn 1998) wordt ook gewerkt aan begrijpend lezen, maar de aanpak is anders dan die van de meeste methodes. Leerlingen maken zich leesstrategieën namelijk eigen door op een gegeven moment zelf in de rol van docent te functioneren.

Om te verduidelijken hoe dit in zijn werk gaat, wordt hierna eerst dieper ingegaan op de methodische en didactische uitgangspunten van *Begrijpend lezen door rolwisselend leren*. Dat de didactische principes van de methode in de praktijk ook blijken te werken, wordt vervolgens geïllustreerd door de ervaringen weer te geven die op het Groen College in Gouda en het Spectrum College in Utrecht zijn opgedaan. Tot slot zal worden verduidelijkt waarom de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* in deze tijd van aandacht voor taalgericht vakonderwijs een plaats in het onderwijsprogramma van vmbo-scholen verdient.

Taalbeleid

Op veel scholen erkent men de problemen van leerlingen met begrijpend lezen en probeert men er iets aan te doen door taalbeleid in te voeren. In de praktijk houdt taalbeleid vaak in dat de school een of meerdere projecten start om docenten zich ervan bewust te maken dat de taal die zij in hun lessen gebruiken door leerlingen niet of onvoldoende begrepen wordt. De volgende stap is dan het werken aan het onderwijsgedrag van de docenten en hen leren hoe zij tijdens hun lessen aandacht kunnen besteden aan schooltaal en met de leerlingen kunnen werken aan de ontwikkeling van strategieën om schoolboekteksten te lezen en tot begrip te komen.

Hoewel veel docenten de problematiek herkennen en erkennen, komt taalbeleid op veel scholen niet van de grond. De zwakste leerlingen krijgen individuele studiehulp of remedial teaching, en docenten krijgen scholingen waarin zij steeds opnieuw bewust worden gemaakt van de problematiek. Bovendien krijgen zij handreikingen om in de dagelijkse praktijk invulling te geven aan taalbeleid. Tot echte veranderingen komt het echter niet, omdat de docent al gauw terugvalt op zijn oude manier van werken.

Om docenten te stimuleren om tijdens hun reguliere lessen te werken aan strategieonderwijs hebben veel schoolboekenauteurs opdrachten bij de teksten in de methodes opgenomen, die leerlingen er toe moeten brengen om voorkennis te activeren en hen door het beantwoorden van vragen te doen komen tot een bepaalde conclusie over de inhoud. Daarnaast zijn er materialen op de markt die in studiehulpuren en mentoruren kunnen worden gebruikt om leerlingen te leren begrijpend te leren lezen.

De methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* (Van IJzendoorn 1998) is zo'n methode, die in tegenstelling tot veel ander methoden ervoor zorgt dat zowel de leerling als de docent een manier van werken ontwikkelen, die makkelijk wordt overgedragen op andere lessituaties waarin leerlingen met teksten werken.

Onderwijsprincipes

De methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* steunt op de onderwijsprincipes 'directe instructie', 'informed instruction' en 'reciprocal

teaching'. Deze drie instructievormen leggen ieder een ander accent binnen het onderwijsleerproces. Bij directe instructie is de rol van de docent van belang. De docent stuurt het leerproces en biedt nieuwe stof stap voor stap en zeer gestructureerd aan, waarbij hij door 'modeling' hardop denkend voordoet welke denkstappen hij achtereenvolgens zet als hij een bepaalde strategie volgt. De leerling krijgt bovendien informatie over de situaties waarin de strategie gebruikt moet worden en waarom dat zo is. In die zin heeft directe instructie raakvlakken met 'informed instruction', zij het dat het bij de laatst genoemde werkvorm vooral gaat om het informeren van de leerling over het hoe en waarom van een leerproces met als oogpunt de vergroting van de betrokkenheid van de leerling. Dit is vooral van belang voor het ontwikkelen en gebruiken van de cognitieve strategie 'focusing', die de leerlingen nodig hebben om het probleem of een vraagstelling duidelijk te krijgen en daarmee dus ook een beeld te krijgen van de te verwachten uitkomst. Deze 'focusing skills' zijn van groot belang als voorwaarde om 'reciprocal teaching' vorm te geven. Bij reciprocal teaching laat de docent als 'expert' de leerling hardop denkend zien op welke wijze hij cognitieve taken, zoals begrijpend lezen, aanpakt. Belangrijk hierbij is de dialoog tussen de leerkracht en de leerling en het geleidelijk afnemen van de sturing door de docent.

Werkwijze rolwisselend leren

In de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* wordt in twintig lessen geleidelijk toegewerkt naar het overdragen van de sturende rol aan de leerlingen. In de eerste lessen neemt de docent de leiding en maakt hij door middel van directe instructie duidelijk welke leesstrategieën hij hanteert, wat hij doet en waarom, en wat de gebruiksmogelijkheden van die strategieën zijn. Er wordt bovendien gediscussieerd over de tekst, waarbij de docent laat zien hoe je een bepaalde leesstrategie kunt toepassen. De manier waarop de docent de rol van discussieleider invult, laat de leerlingen zien hoe hij met de inhoud van de tekst omgaat en zo confronteert hij de leerling met vaardigheden die behoren tot wat Vygotsky omschrijft als de 'zone van de naaste ontwikkeling'. Het zijn vaardigheden die de leerling nog niet vlot en

automatisch beheerst, maar die in potentie aanwezig zijn. Door na de fase van voordoen onder begeleiding te oefenen worden de leerlingen vaardig genoeg om na verloop van tijd zelf op te treden als discussieleider. Door zelf de rol van docent te vervullen in een gesprek of discussie over de tekst oefent de leerling de denkstappen en vaardigheden die de docent heeft gedemonstreerd en wordt hij steeds vaardiger in het omgaan met teksten en het doorgronden van de inhoud door leesstrategieën adequaat toe te passen. Als leerlingen eenmaal zover zijn, is het de taak van de docent om de leerlingen te ondersteunen en in de gaten te houden of het proces goed verloopt.

Strategieën

In het hele proces van begrijpend lezen door rolwisselend leren gaat het om vier strategieën die de leerlingen leren hanteren om tot tekstbegrip te komen. Het gaat om (1) het ophelderen van moeilijkheden, (2) het in eigen woorden samenvatten van de tekst, (3) het stellen van vragen over de belangrijkste zaken in de tekst en (4) het voorspellen van de inhoud van de tekst.

Het programma van de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* start met een introductieles, waarin met de leerlingen de vraagstelling rond het doel van de methode wordt verkend en wordt nagegaan in hoeverre en op welke wijze het programma daar een antwoord op kan bieden. Op die manier focussen de leerlingen zich op het leerproces dat zij gaan starten, waardoor zij ook verwachtingen kunnen formuleren over de lessen. Daarna volgen twintig lessen waarin de leerlingen zich richten op het verwerven van een bepaalde strategie of waarin zij oefenen met één of meerdere strategische vaardigheden. In de eerste tien lessen zijn er steeds een of twee lessen waarin een bepaalde strategie geïsoleerd wordt geoefend. Om de vier lessen is er dan een 'integratieles' waarbij de tot dan toe aangeboden vaardigheden in samenhang worden geoefend.

Bewust leren

De strategieën die in *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* worden geoefend, worden in veel andere methodes voor begrijpend lezen ook aangeboden en getraind, soms onder een

andere naam, maar vrijwel altijd op een andere manier. Bij rolwisselend leren is het minstens zo belangrijk dat leerlingen bewust bezig zijn met hun leerproces als dat zij de genoemde strategieën verwerven. Het gaat er immers om dat leerlingen na het werken met de methode de strategieën naar eigen inzicht en behoefte kunnen gebruiken bij het lezen van allerlei teksten.

Het aanspreken van de leerling op zijn vermogen om op metacognitief niveau met zijn leerproces bezig te zijn, is voor leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo en het vso – de doelgroep van de methode – niet vanzelfsprekend. Het blijkt echter goed mogelijk om leerlingen te stimuleren tot het gebruik van metacognitieve vaardigheden. De methode is namelijk ontstaan in de lespraktijk van het vso/lom-onderwijs.

Doelgroep

De doelgroep van de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* wordt in de methode nauwkeurig omschreven met behulp van de resultaten die leerlingen hebben behaald op de *Tekstbegrijptoets voor de brugklas* (Hacquebord 1996). Als leerlingen een totaalscore van 45-50 behalen op deze toets, dan kunnen zij met de methode werken. Wat betreft technisch lezen is een score van + 50 (van de 116) woorden goed gelezen woorden op de Een-minuut-test (Brus & Voeten 1973) voldoende om leerlingen met het materiaal te laten werken. Dit beginniveau heeft vooral te maken met de moeilijkheidsgraad van de teksten in het materiaal. Er moet immers sprake zijn van een uitdaging bij het begrijpend leren lezen van deze teksten, en de mogelijkheid om het leerproces positief te waarderen. Als de teksten te moeilijk zijn, zal het lezen frustrerend zijn en niet als uitdaging worden ervaren. De docent die met zwakkere lezers toch volgens de methodiek van het rolwisselend leren aan het werk wil, kan dit natuurlijk doen door zelf makkelijkere teksten te kiezen.

Teksten

De methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* bevat twintig teksten, waarvan er in de map steeds een als kopieerexemplaar is opgenomen. De teksten zijn geselecteerd op grond van criteria als aansluiting bij de beleavingswereld van

de leerlingen, authenticiteit en bruikbaarheid. De teksten zijn voornamelijk artikelen met zakelijke en informele onderwerpen zoals skaten, het belang van zaterdagbaantjes voor jongeren, een 'redding' van een oude beuk door een boomchirurg en een bijna verloren gegane fruitboomsoort, de 'zwijnenkeutelperenboom'. Omdat de leerlingen zwak zijn in begrijpend lezen, moeten de teksten door hen gelezen kunnen worden, maar er moet ook voldoende mogelijkheid zijn om de strategieën te oefenen. Soms zijn teksten bewerkt, maar er is naar gestreefd de teksten zo 'echt' mogelijk te houden. De teksten die leerlingen in schoolboeken, tijdschriften en kranten tegenkomen, hebben immers ook niet altijd een goede opbouw en zijn soms voorzien van illustraties en een titel die de leerling op het verkeerde been kunnen zetten.

De teksten in de methode bieden in ieder geval de mogelijkheid om de betekenis van moeilijke woorden te achterhalen en zijn zo opgebouwd dat er na het lezen van iedere alinea voorspellingen kunnen worden geformuleerd over de inhoud van de daaropvolgende alinea.

Strategie- en hulpkarten

Om de leerlingen te ondersteunen bij het leren gebruiken van de strategieën zijn er in het materiaal ook vier strategiekaarten en twee hulpkarten opgenomen, die door de docent op gekleurd papier moeten worden gekopieerd. Het is niet zo dat er voor iedere strategie een aparte kaart is. De eerste strategiekaart heeft alleen betrekking op de strategie 'voorspellen', terwijl de laatste kaart vragen bevat die de leerlingen ondersteunen bij het toepassen van de strategieën 'ophelderen', 'vragen stellen', 'samenvatten' en 'voorspellen'. Kaart 2 en 3 breiden het gebruik van de strategieën langzaam uit. Voordeel hiervan is dat de leerlingen niet steeds meer kaarten moeten gebruiken, maar dat zij de ene kaart door de andere vervangen. De hulpkarten zijn bedoeld om de leerlingen te ondersteunen bij het uitvoeren van de strategieën 'ophelderen' en 'samenvatten' en bevatten een stappenplan voor het samenvatten van teksten en aanwijzingen voor het stellen van vragen over de tekst. Verder zijn de foto's bij de teksten ook apart op een blad afgebeeld en als werkblad opgenomen in het materiaal. De illustraties worden aan het begin van de les

gebruikt om leerlingen voorkennis te laten activeren en verwachtingen over de inhoud van de tekst te laten formuleren.

Rolwisselend leren

De titel van de methode noemt niet alleen het doel dat met het materiaal wordt nagestreefd, maar ook de methodiek, namelijk 'rolwisselend leren'. Het leren werken volgens de methodiek van het rolwisselend leren is dan ook een belangrijk onderdeel van de methode. In het materiaal wordt veel aandacht besteed aan het leren 'rolwisselend' te werken. Een docent kan door het bestuderen van de uitvoerige handleiding en het volgen van de aanwijzingen bij de twintig lessen zich de methodiek eigen maken. Zo wordt een belangrijk uitgangspunt van het rolwisselend leren ook toegepast in de docentenhandleiding: de docent leert door het volgen van de handleiding op de werkwijze van 'informed instruction' hoe hij het rolwisselend leren moet aanpakken en waarom die aanpak wordt gekozen.

Het is dan ook van belang dat de docent die het rolwisselend leren in de vingers wil krijgen, de handleiding aanhoudt bij het uitvoeren van de lessen en niet na een aantal lessen de handleiding loslaat en de lessen een eigen invulling geeft. Door alle lessen te doen zoals de handleiding aangeeft, kan een docent ervaren hoe leerlingen geleidelijk de rol van docent overnemen en zelf al hardop denkend een tekst 'aanpakken'. Veel docenten zullen denken dat de leerlingen in de eigen school niet zover zullen komen, dat zij het niet aan zullen kunnen zelf de denkstappen te zetten en inzicht te verwerven in de tekst. In de praktijk wordt echter vaak het tegendeel bewezen, zoals blijkt op het Groen College in Gouda en het Spectrum College in Utrecht.

Remedial teaching

Op het Groen College in Gouda werkt Barbara Bolt met de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* tijdens de lessen die zij verzorgt in het kader van remedial teaching. Ze werkt met zes leerlingen die inmiddels al vrij ervaren zijn in het rolwisselend leren. Dit is te merken aan de wijze waarop de leerlingen zelf het werk starten. Barbara heeft zes bundels met teksten die zijn gekopieerd uit de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* bij zich en legt die na binnenkomst in het lokaal op de tafel. De

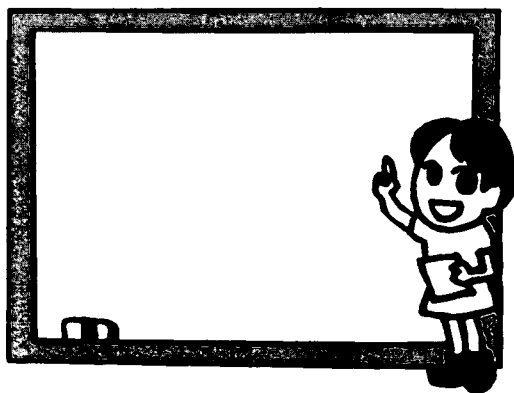
leerlingen nemen plaats rond de grote tafel en pakken ieder een bundel teksten. Ze gaan les 15 met de titel 'De leukste school van Nederland' lezen. De tekst gaat over het Nationaal Schoolmuseum in Rotterdam, waar schoolklassen uit verschillende eeuwen zijn nagemaakt om museumbezoekers te tonen hoe het onderwijs in Nederland zich door de eeuwen heeft ontwikkeld.

Wie is de juf?

Voordat er met de les begonnen wordt, vraagt een van de leerlingen: 'Wie is de juf?' De leerlingen beslissen samen dat een meisje uit de groep dit keer 'de juf' mag zijn en dus het werk tijdens deze les in banen zal leiden. Voordat er aan de les begonnen wordt, wordt er teruggekeken naar de vorige les. De leerlingen hebben toen afgesproken dat ze minder door elkaar zullen denken en dus zullen ze zich daar tijdens deze les aan houden. Vervolgens worden het blad met de titel en de illustraties en het blad met de tekst bekeken. Op het blad met de illustraties staan twee foto's waarop een schoolklas uit 1921 en een schoolplaat uit dezelfde periode te zien zijn. Het meisje dat de 'juf' is, stelt vragen over de plaatjes: 'Wat zie je op het plaatje? Wat staat daaronder?' Even is er discussie over de verschillende letters 'oo' die op de schoolplaat te zien zijn. Een leerling denkt dat het een hoepel is, maar al gauw komen de leerlingen samen tot de conclusie dat het letters 'oo' zijn.

In je eigen woorden

Barbara vraagt aan 'de juf' waar ze het deze les

Wie is de juf?

over gaan hebben. Het meisje antwoordt dat de les over 'de titel voorspellen' gaat. De leerlingen gebruiken de vierde strategiekaart. De titel geeft aan dat de tekst over 'de leukste school van Nederland' gaat, maar wat dat precies betekent, zullen de leerlingen tijdens het lezen ontdekken. De 'juf' geeft een leerling de beurt de eerste alinea op te lezen, waarna ze vraagt of 'de tekst is wat hij verwacht had'. Dit is de eerste vraag van strategiekaart vier. De leerling antwoordt dat de tekst hem nog geen duidelijkheid geeft over wat met de titel bedoeld wordt. Een andere leerling merkt op dat hij 'fout heeft gedacht'. De tekst blijkt over een ander soort school te gaan dan hij had verwacht. Om te ontdekken waar de tekst precies over gaat, zullen ze verder moeten lezen, maar voordat ze dat doen, gaan zij eerst de eerste alinea samenvatten. Deze stap wordt door het meisje met de docentrol aangegeven. Hierbij hoeft Barbara niet te helpen.

De 'juf' zegt de leerlingen dat ze een 'repetitie-vraag' - een vraag met een vraagwoord - moeten maken, waarop ze daarna samen het antwoord zullen zoeken. Al gauw wordt de vraag gesteld wat er met de school aan de hand is. Een leerling wil het antwoord geven, maar als hij begint wordt hij door een andere leerling gecorrigeerd, omdat hij een zin opleest en het antwoord niet in eigen woorden geeft. Uiteindelijk zegt een leerling dat 'ze een school nagemaakt hebben'. Dit antwoord is weliswaar een zeer korte, maar juiste samenvatting van de eerste alinea van de tekst.

Vervolgens worden onduidelijkheden opgehelderd en moeilijke woorden besproken. De leerlingen vinden de woorden 'naaikist' en 'historische' lastig, maar al pratend komen zij er achter wat de woorden betekenen. De leerling die de tekst heeft opgelezen, vindt het lastig om over de betekenis van de woorden mee te denken en de samenvatting te geven. Hij geeft aan dat dat komt doordat hij de tekst zelf heeft gelezen.

Aandacht voor de tekst en het lezen

Tijdens deze les valt op dat de leerlingen niet alleen met de tekst en begrijpend lezen bezig zijn, maar ook steeds nadenken over hun leerproces. Ze maken daar regelmatig opmerkingen over en corrigeren elkaar als zij bepaalde denkstappen al hardop denkend niet juist zetten. Een leerling die de beurt krijgt om de tekst

samen te vatten, wordt onderbroken door een medeleerling, die opmerkt dat de leerling de tekst opleest en niet in zijn eigen woorden samenvat. Dat laatste is wel de bedoeling. De leerlingen die mag samenvatten, knikt en doet een nieuwe poging een samenvatting van de tekst te geven.

Leerlingen evalueren tijdens de les ook hun eigen functioneren en maken opmerkingen als 'ik heb fout gedacht', waarmee wordt aangegeven dat hun voorspelling niet klopte met de uiteindelijke tekst. Aan het eind van de les vraagt een leerling aan de rest van de groep en aan Barbara hoe het kan dat ze de les niet meer af krijgen. Daar wordt even over nagedacht en dan wordt de afspraak dat de leerlingen minder door elkaar zullen denken, weer herhaald. De leerlingen vinden het blijkbaar vervelend dat ze de tekst niet helemaal behandeld hebben, ook al lukt het hen wel om binnen het lesuur te constateren dat de tekst gaat over een museum waarin een schoolklas uit het begin van de 20ste eeuw is nagemaakt. Verder valt op dat het technisch leesniveau niet hoog is. Het hardop lezen kost moeite. Het is daarom ook begrijpelijk dat de leerling die hardop heeft gelezen, aangeeft dat hij het lastig vindt om een goed beeld te krijgen van de inhoud van de tekst. Hij moet zijn aandacht nog erg richten op het decoderen, waardoor hij zich niet geheel kan concentreren op de betekenis van de tekst.

Ervaringen

Het is overigens niet zo dat Barbara als docent tijdens de les niets hoeft te doen. Ze is actief bij de les betrokken en volgt de stappen die de leerlingen zetten. Bij het ontdekken van de betekenis van moeilijke woorden stelt ze af en toe vragen om de leerlingen te stimuleren het antwoord in een bepaalde denkrichting te laten zoeken.

Barbara geeft aan dat ze erg tevreden is over de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren*. Ze werkt voor het eerst met het materiaal, maar heeft de methodiek nu zo in de vingers dat ze deze ook gebruikt om met eigen teksten te werken in de examenklassen.

Barbara geeft als een van de redenen waarom de methode goed bevalt, het feit dat de leerlingen niet hoeven te schrijven. Bij veel methodes voor begrijpend lezen moeten leerlingen antwoorden opschrijven en dat vraagt zoveel aandacht en

concentratie dat de leerlingen zich minder op het begrijpen van de tekst kunnen concentreren. Bovendien vinden de leerlingen het schrijven vervelend. Over de teksten vertelt Barbara dat niet alle onderwerpen de leerlingen aanspreken. Soms vinden leerlingen het moeilijk zich iets bij een onderwerp voor te stellen, waardoor het ook lastiger is de tekst te begrijpen.

Docenten leren van leerlingen

Terwijl Barbara nog met de methodiek van het rolwisselend leren ervaringen aan het opdoen is, heeft Yvonne de Jager van het Spectrum College al meer dan vijf jaar ervaring met de methodiek. Ze gebruikt de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* tijdens de steunlessen voor vmbo-leerlingen met leesproblemen. Ook Yvonne oordeelt positief over de effecten van de methode. Die effecten hebben niet alleen betrekking op de verbetering van het leesniveau van leerlingen, maar ook op de kijk van vakdocenten op begrijpend lezen. De leerlingen leren de methodiek hanteren om teksten te lezen en zij gebruiken de geleerde strategieën ook bij andere teksten in schoolboeken. De docenten leren van de leerlingen dat zij teksten moeten aanpakken door moeilijkheden op te helderen, een samenvatting te maken en zich vragen te stellen en vervolgens de inhoud van (de rest van) de tekst te voorspellen. Zo wordt de methodiek overgedragen naar de vaklessen.

Het is volgens Yvonne positief dat docenten via de leerlingen kennisnemen van de methodiek, maar voor het slagen van taalbeleid is meer nodig. Alle vakdocenten moeten één manier hanteren om teksten te benaderen. De stappen van het stappenplan in *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* zijn goed, maar op een gegeven moment moeten de leerlingen de strategiekaarten los kunnen laten en zonder hulpmiddelen de tekst aanpakken. De leerlingen moeten de manier van werken inslijpen, zodat ze niet meer hoeven na te denken over de manier waarop ze greep kunnen krijgen op de inhoud van de tekst. Om dit te bereiken moeten alle docenten ervaring opdoen met en kennisnemen van de methode. Op een grote school als het Spectrum College kost het tijd voordat alle docenten zover zijn.

De docent die wil leren hoe hij moet werken volgens de methodiek van het rolwisselend

leren, doet er goed aan de methode precies te volgen. Yvonne heeft de ervaring dat ook stagiaires er goed mee uit de voeten kunnen. Voorwaarde is wel dat zij goed contact hebben met de leerlingen, zodat het 'managen' van het werk in de klas geen problemen oplevert.

Leerlingen moeten bovendien goed begrijpen dat het werk alleen maar goed verloopt als er iemand de leider is. Bij groepswork is dat een medeleerling. Voor leerlingen is dat soms wennen, maar zodra er met een grotere groep gewerkt wordt, is het nodig dat er in kleinere subgroepen gewerkt wordt. De docent kan dan coachen en heeft daardoor ook ruimte en tijd om zich een beeld te vormen van de leesproblemen van leerlingen.

Woorden leren

Het werken in groepen gaat over het algemeen goed, maar leerlingen lopen soms vast op het ontdekken van de betekenis van moeilijke woorden. Yvonne lost dit op door leerlingen de woorden waar zij de betekenis niet van kunnen achterhalen, op het bord te laten schrijven. Aan het eind van de les worden de woorden gezamenlijk besproken. Het kan dan zijn dat leerlingen uit andere groepen de betekenis van de woorden wel kennen, waardoor er toch weer wordt samengewerkt bij het bespreken van de moeilijke woorden.

Yvonne heeft niet alleen ervaring met de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren*, maar ook met andere materialen die in het kader van taalbeleid kunnen worden ingezet zoals *Lezen in alle vakken* (Het Projectbureau 1998), *Taalspellen in alle vakken* (Slangen e.a. 2000), *Woorddetective* (Claase e.a. 1998) en *Speurwerk* (Griffioen & Maarschalkerweerd 1986). Haar ervaring is dat werken volgens de methodiek van rolwisselend leren effectiever is dan het werken met de andere methoden, maar er zijn ook beperkingen. De woordenschat die leerlingen verwerven door het werken met *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* is alledaagser dan de woorden die met de andere methodes worden geleerd. Het is vooral de werkvorm die het rolwisselend leren meerwaarde geeft en die de transfer van het geleerde naar andere leessituaties mogelijk maakt.

Zaakvakteksten leren lezen

De ervaringen met de methode *Begrijpend lezen*

door *rolwisselend leren* op het Groen College en het Spectrum College zijn zeer positief te noemen. De leerlingen maken zich strategieën eigen waarmee zij beter begrijpend kunnen lezen. De kracht van de methode is niet alleen de vaardigheid die de leerling ontwikkelt, maar ook de manier van werken die de docent zich eigen maakt door het volgen van de methode. Tegelijkertijd heeft de methode een keerzijde: niet alle teksten spreken de leerlingen aan en de woordenschat die leerlingen ontwikkelen is niet de woordenschat die leerlingen in schoolboeken tegenkomen. Op zich is dit niet vreemd, omdat de methode niet bedoeld is om leerlingen schooltaalwoorden te leren, maar om hen door samenwerkend leren hun leesvaardigheid te doen ontwikkelen. Als de leerlingen eenmaal vaardig zijn in het rolwisselend leren en de stappen die de methode hen aanreikt verworven hebben, kunnen zij hun vaardigheid in het begrijpend lezen gaan gebruiken bij het lezen van vakteksten. Op het Spectrum College wordt daar ook naar gestreefd en ook Barbara gaf aan met examenklassen met eigen teksten te werken. Vanzelfsprekend komen er bij het werken met schoolboekteksten moeilijke woorden aan de orde die behoren tot de schoolse woordenschat. Op dezelfde manier als er nu alledaagse woorden besproken worden, kunnen ook die woorden aan de orde komen.

Allochtone leerlingen

Het Spectrum College is een school met een hoog percentage allochtone leerlingen. Dat juist op deze school de kracht van het rolwisselend leren wordt onderkend, is niet verbazingwekkend. Leerlingen met een niet-Nederlandse achtergrond, maar ook leerlingen met weinig leeservaring zijn vaak niet bekend met de manier waarop in teksten informatie wordt geordend. In Nederlandse schoolboeken voor met name de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en economie gebruikt men bijvoorbeeld nogal eens verhalende teksten om een hoofdstuk in te leiden of een bepaald onderwerp te verlevendigen. Een leerling die de functie van die tekstgedeelten niet kent of niet uit de tekst kan afleiden dat de teksten als illustratie zijn opgenomen, zal er makkelijk door in verwarring raken. Doordat de docent tijdens de 'modeling' ook deze tekstgedeelten tegenkomt en toelicht hoe hij als 'expert' daarmee omgaat en die teksten

interpreteert, krijgen de leerlingen inzicht in de functie van verschillende onderdelen van de tekst.

Start van taalbeleid

Het inzetten van de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* kan de start van het taalbeleid op een school betekenen. Net als bij andere stappenplannen en werkwijzers die in een school worden ingevoerd in het kader van taalbeleid, heeft het echter geen zin een methodiek als 'rolwisselend leren' eenmalig aan te leren en er vervolgens niets meer mee te doen. De kans dat dit gebeurt, is echter klein. De docent die eenmaal heeft ervaren hoe leerlingen werken tijdens de lessen begrijpend lezen, zal niet gauw vervallen in een manier van werken waarin er geen aandacht is voor strategieën als 'voorspellen', 'ophelderen', 'vragen stellen' en 'samenvatten'. De oorzaak hiervan is dat de docent en de leerlingen het nut ervan ervaren hebben en dus makkelijk zullen teruggrijpen op deze manier van werken. Bovendien biedt het groepswork de docent beter zicht op de specifieke problemen van leerlingen doordat hij de mogelijkheid heeft rond te lopen terwijl de leerlingen werken en zo te observeren hoe het is gesteld met de leesvaardigheid van de leerlingen. Bij klassikaal werken heeft hij hiertoe geen gelegenheid.

Het is jammer dat er in de stroom van aandacht voor taalgericht vakonderwijs weinig wordt stilgestaan bij rolwisselend leren als methodiek om leerlingen te leren hoe zij zaakvakteksten moeten lezen. Het is natuurlijk goed dat er op veel scholen aan de muren stappenplannen hangen voor het omgaan met moeilijke woorden en het lezen van teksten en dat docenten steeds weer aandacht besteden aan die plannen. Beter is het echter als de leerlingen zich de stappenplannen zo eigen hebben gemaakt dat het voor docenten en leerlingen een vanzelfsprekende aanpak is geworden. En juist dat is de winst die met de methode *Begrijpend lezen door rolwisselend leren* is te behalen.

Literatuur

- Brus, B. & Voeten, M., *Een-minuut-test*. Lisse, Swets & Zeitlinger, 1980.
- Claase, R. e.a., *Woorddetective*. Lisse, Swets & Zeitlinger, 1998.
- Griffioen, S. & Maarschalkerweerd, A., *Speunwerk*. Baarn, Bekadidact, 1986.

Hacquebord, H. I., *Tekstbegriptoets voor de brugklas*.
Utrecht, APS, 2000.
Ijzendoorn, T. van, *Begrijpend lezen door rolwisselend
leren*. Lisse, Swets en Zeitlinger, 1998.

Het projectbureau, *Lezen in alle vakken*.
Rotterdam, Partners, training & innovatie, 1998.
Slangen, R. e.a., *Taalspellen in alle vakken*.
Rotterdam, Partners, training & innovatie, 2000.

Stichting Methode De Haan

Ideële stichting ter verbetering van het onderwijs

DYSLECTISCH en / of TAALZWAK

Een taalkundig probleem met een taalkundige oplossing

De stichting verzorgt:

- informatie, consultatie - aanvankelijk lezen en schrijven (Nederlands)
- remedial teaching - aanvankelijk lezen en schrijven (Engels)
- dyslexieverklaring - aanvankelijk lezen en schrijven (Frans)
- voorlichting op scholen
- voorlichting aan ouders
- opleiding Methode De Haan
- gratis dyslexiekrant

Infonummers: 020-4687339 / 6935834 / 06-22453538

Secretariaat: 073-6411604

www.methodedehaan.nl

info@methodedehaan.nl